

Тема 3. АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО

Поняття та види акціонерних товариств.

Порядок створення акціонерного товариства. Етапи створення відкритого акціонерного товариства.

Установчі документи. Статутний фонд (капітал).

Органи управління акціонерним товариством.

1. Поняття та види акціонерних товариств

1.1. Законодавство України містить декілька близьких за змістом визначень акціонерного товариства. В них усіх законодавець вказує основними ознаками акціонерного товариства, по-перше, те, що його статутний капітал поділяється на деяку кількість акцій, а по-друге, те, що товариство самостійно несе відповідальність власним майном (тобто відповідальність акціонерів є обмеженою внесками до статутного капіталу акціонерного товариства).

Зокрема, згідно зі ст. 24 Закону України «Про господарські товариства», *акціонерним* визнається товариство, яке має статутний фонд, поділений на визначену кількість акцій рівної номінальної вартості, і несе відповідальність за зобов'язаннями тільки майном товариства.

Стаття 152 Цивільного кодексу України вказує, що «*акціонерним є товариство*, статутний капітал якого поділений на визначену кількість акцій однакової номінальної вартості». Також зазначається, що акціонерне товариство самостійно відповідає за своїми зобов'язаннями усім своїм майном.

У п. 2 ст. 80 Господарського кодексу України зафіксовано, що «*акціонерним товариством* є господарське товариство, яке має статутний фонд, поділений на визначену кількість акцій однакової номінальної вартості, і несе відповідальність за зобов'язаннями тільки майном товариства, а акціонери несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, в межах вартості належних їм акцій».

Акціонерні товариства є юридичними особами, з дня державної реєстрації вони можуть набувати майнових і особистих немайнових прав, вступати в зобов'язання, виступати в суді та третейському суді від свого імені.

Юридичне становище акціонерного товариства в першу чергу характеризується через поняття пайового цінного паперу – акції. Через оплату акцій здійснюється первинне формування статутного капіталу акціонерного товариства та наступні його збільшення шляхом проведення додаткових випусків акцій.

Акція – це цінний папір без установленого строку обігу, що засвідчує дольову участь у статутному фонді акціонерного товариства, підтверджує членство в акціонерному товаристві та право на участь в управлінні ним, дає право його власникові на одержання частини прибутку у вигляді дивіденду, а також на участь у розподілі майна при ліквідації акціонерного товариства.

Акції можуть бути іменними та на пред'явника (тип акції), привілейованими та простими (категорія акцій).

Іменні акції відрізняються від акцій на пред'явника тим, що обіг кожної іменної акції фіксується, а по акціях на пред'явника реєструється їх загальна кількість.

Привілейовані акції дають їх власникам, порівняно із власниками простих акцій, ряд прав, як-от: переважне право на одержання дивідендів (можлива виплата дивідендів по фіксованому процента, незалежно від результатів господарської діяльності товариства за рік), а також на пріоритетну участь у розподілі майна акціонерного товариства у разі його ліквідації. Однак власники привілейованих акцій не мають права брати участь в управлінні акціонерним товариством, якщо інше не передбачено його статутом.

Згідно зі ст. 5 Закону України «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні», якщо акції випускаються у документарній формі, право власності виникає у особи з моменту передачі акцій (або сертифікату на сумарну номінальну вартість акцій) шляхом повного індосаменту. Права на участь в управлінні, одержання доходу тощо, які впливають з іменних цінних паперів (акцій), можуть бути реалізовані з моменту внесення змін до реєстру власників іменних цінних

паперів. У цьому зв'язку необхідно підкреслити різницю між правом власності на акцію (як річ), і правами (корпоративного характеру), що витікають із факту набуття права власності на акцію. Права з акції не тотожні праву власності на акцію та можуть набуватися і реалізуватися пізніше набуття права власності за умови виконання встановлених законодавством процедур обліку (реєстрації) акцій.

Власникам іменних акцій, випущених у бездокументарній формі, зберігачем видається виписка з рахунка цінних паперів, відкритому для обліку акцій.

1.2. Відкриті та закриті акціонерні товариства

Види акціонерних товариств у Цивільному кодексі України не розрізняються. Однак згідно зі ст. 25 Закону України «Про господарські товариства», акціонерні товариства бувають двох видів: відкрите акціонерне товариство та закрите акціонерне товариство. В свою чергу, ст. 81 Господарського кодексу України містить положення про те, що акціонерні товариства можуть бути відкритими або закритими.

Акції відкритого акціонерного товариства можуть розповсюджуватися шляхом відкритої підписки та купівлі-продажу на біржах. Акціонери відкритого товариства можуть відчувувати належні їм акції без згоди інших акціонерів чи товариства.

У свою чергу, акції закритого акціонерного товариства розподіляються між засновниками або серед заздалегідь визначеного кола осіб і не можуть розповсюджуватися шляхом підписки, купуватися та продаватися на біржі. Акціонери закритого товариства мають переважне право на придбання акцій, що продаються іншими акціонерами товариствами.

За результатами аналізу чинного законодавства України є підстави виділити наступні основні відмінності між відкритими та закритими акціонерними товариствами:

1) порядок створення відкритих акціонерних товариств є складнішим порівняно із створенням закритих акціонерних товариств, що виявляється у необхідності дотримуватися процедури підписки, етапами якої є державна реєстрація інформації про випуск акцій, публікація цієї інформації, первинне розміщення акцій шляхом укладення договорів з підписниками, вирішення на установчих зборах питань, пов'язаних із результатами підписки та із створенням товариства. Виходячи із специфіки відкритих акціонерних товариств, ця процедура відбувається не зважаючи на те, що п. 2 ст. 155 Цивільного кодексу України встановлює вимогу про розподіл акцій між засновників при створенні акціонерного товариства незалежно від виду акціонерного товариства;

2) мінімальний розмір оплати акцій на момент скликання установчих зборів відкритого акціонерного товариства становить не менше ніж 30 % номінальної вартості акцій, на які підписався засновник (ст. 30 Закону України «Про господарські товариства»), а закритого акціонерного товариства – не менш як 50 % номінальної вартості акцій, розподілених на користь засновника (ст. 31 Закону України «Про господарські товариства»);

3) при проведенні додаткових випусків акцій акції відкритих акціонерних товариств розміщуються шляхом відкритої підписки, що відбувається у два етапи: на першому етапі реалізується переважне право акціонерів на придбання додатково випущених акцій пропорційно кількості вже належних їм акцій, на другому етапі акції, що залишилися, розміщуються серед всіх бажаючих їх придбати (ст. 38 Закону України «Про господарські товариства»). З іншої сторони, при проведенні додаткових випусків акцій закритих акціонерних товариств нові акції розміщуються серед осіб, попередньо визначених зборами акціонерів без процедури відкритої підписки (п. 3 ст. 81 Господарського кодексу України);

4) на вторинному ринку акціонери відкритих акціонерних товариств мають можливість вільно відчужувати належні їм акції, а у закритих акціонерних товариствах встановлюється особливий порядок, за якого інші акціонери мають переважне право на придбання акцій, що продаються (п. 3 статті 81 Господарського кодексу України). Оскільки законодавство України не встановлює механізмів реалізації переважного права акціонерів на купівлю акцій, що пропонуються до продажу іншими акціонерами, то відповідні правила встановлюються у статутах закритих акціонерних товариств та/або у внутрішніх положеннях акціонерних товариств. Однак слід зважати на обмежену сферу застосування переважного права акціонерів закритих акціонерних товариств на придбання акцій, а саме: законодавець зазначає лише одну підставу його виникнення – намір акціонера відчужувати акції згідно з договором купівлі-продажу. У інших випадках права акціо-

нерів закритих акціонерних товариств розпорядитися об'єктом своєї власності не можуть бути звужені через застосування особливих процедур відчуження належних їм акцій (відкритим залишається лише питання переважного права акціонерів при укладанні договорів міни акцій на інші цінні папери чи інше майно). Крім цього, оскільки переважне право має за свою мету зберегти персональний склад акціонерів закритих акціонерних товариств, то воно не повинне застосовуватися при перерозподілі акцій серед акціонерів закритого акціонерного товариства;

5) відкриті акціонерні товариства можуть випускати як іменні акції, так і акції на пред'явника, а закриті акціонерні товариства – тільки іменні акції (ст. 27 Закону України «Про господарські товариства»).

2. Процедура створення акціонерного товариства

2.1. *Поняття та етапи створення акціонерного товариства*

Створення акціонерного товариства – це сукупність дій, змістом яких є прийняття рішення про заснування акціонерного товариства, проведення дій, спрямованих на набуття акціонерним товариством статусу юридичної особи через його державну реєстрацію, здійснення передбачених законодавством реєстраційних і дозвільних процедур (легітимації).

Створення акціонерних товариств відбувається згідно зі стандартною схемою, близькою до схеми створення будь-якого суб'єкта господарської діяльності в організаційно-правовій формі підприємницького товариства та вміщує в себе наступні етапи:

1. *Прийняття засновниками рішення заснувати акціонерне товариство (засновники проводять відповідні збори, оформляють протокол зборів та укладають установчий договір акціонерного товариства).*

Згідно зі ст. 135 Цивільного кодексу України, акціонерне товариство може бути створене юридичними та (або) фізичними особами.

Акціонерне товариство може бути створене однією особою чи може складатися з однієї особи у разі придбання одним акціонером усіх акцій товариства. Відомості про це підлягають реєстрації і опублікуванню для загального відома.

Акціонерне товариство не може мати єдиним учасником інше підприємницьке товариство, учасником якого є одна особа.

Рішення про створення акціонерного товариства фіксується у протоколі зборів засновників, елементом якого є рішення про випуск акцій, оформлене згідно з вимогами ст. 6 Закону України «Про цінні папери і фондову біржу». Зокрема, протокол рішення про випуск акцій повинен обов'язково містити:

- фірмове найменування емітента та його місцезнаходження;
- розмір статутного фонду або вартість основних і оборотних фондів емітента; цілі та предмет його діяльності;
- зазначення службових осіб емітента;
- найменування контролюючого органу (аудиторської фірми);
- дані про розміщення раніше випущених в обіг цінних паперів;
- мету випуску акцій; зазначення категорій акцій;
- кількість іменних акцій та акцій на пред'явника;
- кількість привілейованих акцій;
- загальну суму емісії і кількість акцій;
- номінальну вартість акцій;
- кількість учасників голосування та порядок його проведення; порядок виплати дивідендів;
- строк і порядок передплати акцій та їх оплати; строк повернення коштів при відмові від випуску акцій;
- черговість випуску акцій (при випусках їх різними серіями);
- порядок повідомлення про випуск і порядок розміщення акцій;
- права власників привілейованих акцій;
- переважне право на придбання акцій при новій емісії. Протокол, крім того, може містити й інші відомості щодо випуску акцій.

Згідно зі ч. 2 ст. 153 Цивільного кодексу України, якщо акціонерне товариство створюється кількома особами, вони укладають між собою договір, який визначає порядок здійснення ними спільної діяльності щодо створення товариства. Цей договір не є установчим документом товариства. Договір про створення акціонерного товариства укладається в письмовій формі, а якщо товариство створюється фізичними особами, договір підлягає нотаріальному посвідченню.

Стосовно необхідності укладання установчого договору при створенні акціонерного товариства, то ч. 2 ст. 153 Цивільного кодексу України носить імперативний характер, а тому такий договір повинен укладатися при створенні акціонерного товариства і незалежно від виду товариства. Крім цього, засновники відкритих акціонерних товариств змушені укладати установчий договір виходячи з того, що його нотаріально засвідчена копія входить до пакету документів, що подається у Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку для реєстрації інформації про перший випуск акцій товариства (підпункт б) п. 2.1 «Положення про порядок реєстрації випуску акцій відкритих акціонерних товариств і облігацій підприємств», що затверджене у новій редакції Рішенням ДКЦПФР від 09 лютого 2001 р. № 18).

Для закритих акціонерних товариств підзаконні акти Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку не передбачають необхідності подавати копію установчого договору при реєстрації випуску емітованих такими акціонерними товариствами акцій. Не встановлено такої вимоги і при відкритті акціонерним товариством емісійного рахунка у реєстратора (п. 5.1 «Положення про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів», що затверджене рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку 26 травня 1998 р. № 60) чи при оформленні і депонуванні тимчасового глобального сертифіката, глобального сертифіката і при відкритті емісійного рахунку у депозитарії (п. 5.5.1 та розділ 6 «Положення про депозитарну діяльність», що затверджене рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 26 травня 1998 р. № 61).

За відсутності вимог про подання установчого договору державному реєстратору для державної реєстрації закритого акціонерного товариства його засновники мають можливість уникнути його укладення при заснуванні товариства, не зважаючи на припис ст. 153 Цивільного кодексу України. Однак при цьому слід враховувати, що у випадку, якщо в статутний капітал закритого акціонерного товариства, що створюється, вносяться іменні цінні папери, які обліковуються у відповідному реєстрі власників іменних цінних паперів, то для переоформлення прав власності на ці цінні папери незалежний реєстратор буде вимагати установчий договір новоствореного акціонерного товариства в силу вимог п. 7.16-1 «Положення про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів», що затверджене рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку 26 травня 1998 р. № 60.

2. Акумуляування статутного капіталу

Стаття 30 Закону України «Про господарські товариства» вимагає, щоб при заснуванні відкритих акціонерних товариств до дня скликання установчих зборів особи, які підписалися на акції, внесли з урахуванням попереднього внеску не менше 30 відсотків номінальної вартості акцій. На підтвердження внеску засновники видають тимчасові свідоцтва. Ст. 31 цього ж Закону вказує, що у випадках, коли всі акції акціонерного товариства розподіляються між засновниками, вони повинні внести до дня скликання установчих зборів не менше 50 відсотків номінальної вартості акцій.

Однак у частині 2 ст. 155 Цивільного кодексу України вимагається, щоб при створенні акціонерного товариства його акції (незалежно від виду акціонерного товариства) розміщалися серед засновників, що створює суперечливу ситуацію в питанні визначення розміру внеску, необхідного для створення та державної реєстрації відкритого акціонерного товариства.

Кошти статутного капіталу акціонерних товариств при їх заснуванні акумулюються на спеціальному поточному рахунку, правила відкриття якого встановлені пунктом 4.2 «Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах», затвердженої Постановою Правління Національного банку України від 12 листопада 2003 р. № 492. Для відкриття такого рахунку подається такий пакет документів:

- заява про відкриття поточного рахунка встановленого зразка, що підписана уповноваженою засновниками (учасниками) особою;
- один примірник оригіналу установчого документа або його копія, засвідчена нотаріально;
- рішення засновників (учасників) про визначення особи, якій надається право розпорядчого – підпису під час проведення грошових операцій за цим рахунком, яке оформляється у формі довіреності, засвідченої нотаріально (якщо хоча б одним із засновників (учасників) є фізична особа);
- картка із зразками підписів і відбитка печатки встановленого зразка, у якій наводиться зразок підпису особи, якій засновниками (учасниками) надано право розпорядчого підпису. Картка приймається без відбитка печатки та засвідчується підписом уповноваженого працівника банку.

Кошти на спеціальний рахунок у банку перераховуються засновниками (учасниками) для формування статутного капіталу господарського товариства до його державної реєстрації як юридичної особи. Цей рахунок починає функціонувати як поточний тільки після одержання банком документів щодо державної реєстрації господарського товариства в установленому порядку. У разі відмови в державній реєстрації господарського товариства або в інших випадках, передбачених законодавством України, на підставі листа із зазначенням причини закриття рахунка, підписаного уповноваженою засновниками (учасниками) особою, кошти повертаються засновникам (учасникам), а рахунок закривається;

3. Проведення установчих зборів акціонерного товариства

Згідно зі ст. 35 Закону України «Про господарські товариства» установчі збори акціонерного товариства скликаються у строк, зазначений у повідомленні, але не пізніше двох місяців з моменту завершення підписки на акції.

У разі пропущення вказаного строку особа, яка підписалася на акції, має право вимагати повернення сплаченої нею частки вартості акцій.

Установчі збори акціонерного товариства визнаються правомочними, якщо в них беруть участь особи, які підписалися більш як на 60 відсотків акцій, на які проведено підписку.

Якщо через відсутність кворуму установчі збори не відбулися, протягом двох тижнів скликаються повторні установчі збори. Якщо і при повторному скликанні установчих зборів не буде забезпечено кворуму, акціонерне товариство вважається таким, що не відбулося.

Голосування на установчих зборах проводиться за принципом: одна акція – один голос.

Рішення про створення акціонерного товариства, його дочірніх підприємств, філій та представництв, про обрання ради акціонерного товариства (спостережної ради), виконавчих і контролюючих органів акціонерного товариства та про надання пільг засновникам за рахунок акціонерного товариства повинні бути прийняті більшістю у 3/4 голосів присутніх на установчих зборах осіб, які підписалися на акції, а інші питання – простою більшістю голосів.

Стаття 36 цього ж Закону встановлює повноваження установчих зборів акціонерного товариства. Зокрема, установчі збори акціонерного товариства вирішують такі питання:

- а) приймають рішення про створення акціонерного товариства і затверджують його статут;
- б) приймають або відхиляють пропозицію про підписку на акції, що перевищує кількість акцій, на які було оголошено підписку (у разі прийняття рішення про підписку, що перевищує розмір, на який було оголошено підписку, відповідно збільшується передбачений статутний фонд);
- в) зменшують розмір статутного фонду у випадках, коли у встановлений строк підпискою на акції покрита не вся необхідна сума, вказана у повідомленні;
- г) обирають раду акціонерного товариства (спостережну раду), виконавчий та контролюючий орган акціонерного товариства;
- д) вирішують питання про схвалення угод, укладених засновниками до створення акціонерного товариства;
- е) визначають пільги, що надаються засновникам;

- е) затверджують оцінку вкладів, внесених у натуральній формі;
- ж) інші питання відповідно до установчих документів.

4. Державна реєстрація акціонерного товариства.

Згідно зі ст. 5 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» від 15 травня 2003 р. № 755-IV державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців проводиться державним реєстратором виключно у виконавчому комітеті міської ради міста обласного значення або у районній, районній у містах Києві та Севастополі державній адміністрації за місцезнаходженням юридичної особи або за місцем проживання фізичної особи – підприємця.

Відповідно до ст. 24 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» для проведення державної реєстрації юридичної особи засновник (засновники) або уповноважена ними особа повинні особисто подати державному реєстратору (надіслати рекомендованим листом з описом вкладення) такі документи:

- заповнену реєстраційну картку на проведення державної реєстрації юридичної особи;
- копію рішення засновників або уповноваженого ними органу про створення юридичної особи у випадках, передбачених законом;
- два примірники установчих документів;
- документ, що засвідчує внесення реєстраційного збору за проведення державної реєстрації юридичної особи.

У разі, якщо проводилося резервування найменування юридичної особи, крім документів, вказані вище, додатково подається чинна довідка з Єдиного державного реєстру про резервування найменування юридичної особи.

У випадках, що передбачені законом, додатково подається (надсилається) копія рішення органів Антимонопольного комітету України або Кабінету Міністрів України про надання дозволу на узгоджені дії або на концентрацію суб'єктів господарювання.

Крім вищевказаних вимог, які є обов'язковими для всіх юридичних осіб, що проходять державну реєстрацію, для державної реєстрації акціонерних товариств засновники повинні додатково подати документ, що підтверджує внесення засновником (засновниками) вкладу (вкладів) до статутного капіталу майбутнього акціонерного товариства в розмірі, який встановлено законом. Таким документом може бути довідка з банку стосовно грошових внесків, або акт передачі-приймання майнових внесків.

У разі державної реєстрації відкритих акціонерних товариств додатково подається звіт про проведення підписки на акції, який засвідчено Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку України.

Відповідно до вимог ст. 8 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» документи, які подаються (надсилаються рекомендованим листом) державному реєстратору, повинні бути викладені державною мовою. Якщо документи надсилаються державному реєстратору рекомендованим листом, підпис заявника на реєстраційній картці повинен бути нотаріально засвідчений. Установчі документи юридичної особи викладаються письмово, прошиваються, пронумеровуються та підписуються засновниками (учасниками), якщо законом не встановлено інший порядок їх затвердження. Підписи засновників (учасників) на установчих документах повинні бути нотаріально посвідчені. У випадках, які передбачені законом, установчі документи повинні бути погоджені з відповідними органами державної влади.

Стаття 25 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» зазначає, що строк державної реєстрації юридичної особи не повинен перевищувати три робочих дні з дати надходження документів для проведення державної реєстрації юридичної особи. Свідоцтво про державну реєстрацію юридичної особи повинно бути оформлено і видано (надіслано рекомендованим листом за описом вкладення) засновнику або уповноваженій ним особі державним реєстратором не пізніше наступного робочого дня з дати державної реєстрації юридичної особи.

За проведення державної реєстрації справляється реєстраційний збір у такому розмірі:

- десять неоподатковуваних мінімумів доходів громадян – за проведення державної реєстрації юридичної особи;
- два неоподатковуваних мінімумів доходів громадян – за проведення державної реєстрації фізичної особи – підприємця;

5. *Легітимація акціонерного товариства* після його державної реєстрації включає у себе проведення вторинних реєстраційних процедур в Міністерстві статистики України, в Пенсійному та інших фондах, в податковій інспекції, одержання дозволу на виготовлення печатки і штампів та їх фактичне виготовлення, відкриття банківського рахунку. Зазначимо, що на сьогодні ці процедури спрощено. Державний реєстратор самостійно забезпечує постановку суб'єкта господарювання на облік у податковій інспекції (згідно з правилами «Інструкції про порядок обліку платників податків», затвердженої наказом ДПАУ від 19 лютого 1998 р. з наступними змінами та доповненнями), а також у Пенсійному фонді України, в Фонді загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, у Фонді соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України, Фонді з тимчасової втрати працездатності України.

Завершується легітимація акціонерного товариства реєстрацією випуску акцій в органах Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Компетенція центрального апарату та територіальних управлінь вищевказаної Комісії на проведення реєстрації випусків акцій розмежовується згідно з Рішенням ДКЦПФР від 29 вересня 2000 р. № 149 «Про передачу повноважень з реєстрації випусків акцій до територіальних управлінь Комісії» (із змінами та доповненнями).

2.2. Особливості створення закритого акціонерного товариства

Закрите акціонерне товариство створюється згідно із загальною послідовністю етапів, вказаних у розділі 1 цієї теми. Зауважимо, що відмінністю закритого акціонерного товариства від товариства з обмеженою відповідальністю, про яку часто забувають на практиці, є обов'язкове проведення установчих зборів після здійснення первинного формування статутного капіталу згідно з рішенням зборів засновників про заснування товариства та про проведення процедури випуску акцій. В той же час, при створенні товариства з обмеженою відповідальністю достатньо провести лише одні збори засновників, які і вирішують всі питання стосовно як заснування товариства з обмеженою відповідальністю, так і про обрання його органів управління і про формування його статутного капіталу. Стаття 52 Закону України «Про господарські товариства» вимагає внесення кожним із засновників до дня державної реєстрації товариства (а не до дня проведення установчих зборів) 30 відсотків вказаного в установчому документі вкладу.

Правила і процедура державної реєстрації випуску акцій закритого акціонерного товариства при його створенні викладені у «Положенні про порядок реєстрації випуску акцій закритих акціонерних товариств», що затверджене Рішенням ДКЦПФР від 11 червня 2002 р. № 167.

2.3. Етапи і особливості створення відкритого акціонерного товариства

У межах загальної процедури створення акціонерного товариства існують особливості, що стосуються створення саме відкритого акціонерного товариства. Зокрема, стаття 22 Закону України «Про цінні папери і фондову біржу» зазначає, що якщо подані для реєстрації акції, облігації підприємств пропонуються для відкритого продажу, тобто призначені для розміщення між юридичними особами і громадянами, коло яких заздалегідь визначити неможливо, то емітент зобов'язаний подати реєструвальному органу для реєстрації також інформацію про випуск цих цінних паперів. Порядок реєстрації випуску облігацій підприємств і акцій, а також інформації про їх випуск визначається Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Питання реєстрації випуску акцій, а також всі інші супутні їй реєстраційні процедури регулюються «Положенням про порядок реєстрації випуску акцій відкритих акціонерних товариств та облігацій підприємств», що затверджене Рішенням ДКЦПФР від 09 лютого 2001 р. № 18. Дане Положення застосовується як у випадках проведення першого випуску акцій відкритого акціонерного товариства (коли акції розміщуються серед засновників), так і при проведенні додаткових випусків акцій відкритих акціонерних товариств у ситуації збільшення статутного капіталу вже зареєстрованого акціонерного товариства.

Відповідно до «Положення про порядок реєстрації випуску акцій відкритих акціонерних товариств та облігацій підприємств» процедура емісії акцій складається з реєстрації інформації про випуск акцій, реєстрації звіту про наслідки підписки на акції та реєстрації випуску акцій.

Реєстрація інформації про випуск акцій відкритого акціонерного товариства здійснюється протягом 30 календарних днів з дати подання заяви та всіх необхідних документів до реєструвального органу.

До переліку документів, необхідних для реєстрації інформації про випуск акцій, входять:

- а) заява про реєстрацію інформації про випуск акцій;
- б) нотаріально засвідчена копія установчого договору;
- в) інформація про випуск акцій відкритим акціонерним товариством. Інформація подається реєструвальному органу в двох примірниках і повинна бути пронумерована, прошнурована та засвідчена підписами та печатками засновників або уповноваженими ними особами, а також підписами та печаткою аудитора (аудиторської фірми).

Якщо емітент користується послугами торговця цінними паперами щодо розміщення даного випуску акцій, то інформація також засвідчується підписом та печаткою торговця цінними паперами;

г) копія платіжного доручення про сплату державного мита за реєстрацію інформації про випуск цінних паперів у розмірі, передбаченому законодавством;

г) рішення про випуск акцій, що оформлено протоколом, який має містити відомості про:

- кількість та відсоток голосів акціонерів, що беруть участь у зборах;
- фірмове найменування емітента та його місцезнаходження;
- розмір статутного фонду або вартість основних і оборотних фондів емітента;
- цілі та предмет його діяльності;
- зазначення службових осіб емітента;
- найменування контролюючого органу (аудиторської фірми);
- мету випуску акцій;
- зазначення категорій акцій;
- кількість іменних акцій та акцій на пред'явника;
- кількість привілейованих акцій;
- форму випуску акцій;
- загальну суму випуску та кількість акцій;
- номінальну вартість акцій;
- кількість та відсоток голосів акціонерів, що приймають рішення про випуск акцій (у разі прийняття рішення загальними зборами акціонерів);
- порядок проведення голосування;
- порядок виплати дивідендів;
- строк і порядок підписки на акції та їх оплати;
- строк повернення коштів при відмові від випуску акцій;
- черговість випуску акцій (при випусках їх різними серіями);
- порядок повідомлення про випуск і порядок розміщення акцій;
- права власників привілейованих акцій;
- порядок реалізації переважного права акціонерів на придбання акцій, що випускаються додатково, у кількості, пропорційній їх частці в статутному фонді на дату прийняття рішення про випуск акцій;

• термін проведення відкритої підписки для акціонерів, що реалізують своє переважне право, та термін проведення підписки для інших інвесторів й акціонерів на придбання акцій у кількості, що перевищує кількість акцій, на яку акціонер має переважне право;

д) висновок аудитора (аудиторської фірми) щодо спроможності засновників – юридичних осіб сплатити відповідні внески до статутного фонду;

е) супровідний лист з переліком документів, що подаються. Супровідний лист повинен бути засвідчений печаткою і підписом уповноваженої особи.

У разі заснування нового акціонерного товариства інформація про випуск акцій повинна містити такі дані:

- повне найменування акціонерного товариства;
- відомості про засновників, уповноважених проводити дії щодо підписки на акції, із зазначенням номерів телефонів та факсів;
- предмет та цілі діяльності;

- дата проведення установчих зборів;
- розмір статутного фонду, що передбачається сформувати;
- внески засновників до статутного фонду та форма здійснення внесків;
- найменування банківської установи та номер поточного рахунку, на який вноситимуться початкові внески;
 - дані про випуск цінних паперів:
 - дата і номер рішення (протоколу) про випуск акцій;
 - найменування органу, який прийняв рішення (із зазначенням кількості та відсотка голосів, якими приймалось рішення про випуск акцій у разі прийняття рішення загальними зборами акціонерів);
 - загальна номінальна вартість акцій, на які планується здійснити підписку;
 - мета використання фінансових ресурсів, залучених від випуску (конкретні обсяги та напрями використання);
 - зобов'язання емітента щодо невикористання коштів, залучених від випуску акцій для покриття збитків товариства;
 - кількість акцій за типами і категоріями (іменні або на пред'явника, прості та привілейовані);
 - форма випуску акцій (документарна або бездокументарна);
 - перелік засновників із зазначенням кількості, типу і категорій належних їм акцій на дату прийняття рішення про випуск акцій;
 - права, що надаються власникам простих та привілейованих акцій;
 - номінальна вартість акцій;
 - серії та порядкові номери акцій;
 - адреси місць, дати початку та закінчення підписки на акції (при першому випуску акцій);
 - запланований курс продажу акцій;
 - докладний опис порядку підписки на акції та їх оплати (подання заяви до уповноваженого органу управління товариства, укладання договору, здійснення оплати акцій відповідно до умов випуску, видача уповноваженим органом управління товариства документів, які підтверджують унесення коштів в оплату за акції (письмове зобов'язання про продаж відповідної кількості акцій, тимчасове свідоцтво про підтвердження внеску) із зазначенням найменування банківської установи та номера поточного рахунку, на який буде внесено оплату за акції;
 - дії, що проводяться в разі перевищення (недосягнення) запланованого рівня підписки на акції або її дострокового закінчення (згідно з рішенням про випуск акцій); найменування торгівця цінними паперами (якщо емітент користується його послугами щодо розміщення даного випуску) зі зазначенням повної назви, місцезнаходження, номерів телефонів та факсів, коду за ЄДРПОУ, номера та дати видачі діючого дозволу.

У разі виникнення будь-яких змін в інформації про випуск акцій підприємств, що пропонуються до відкритого продажу, емітент цінних паперів повинен зареєструвати та опублікувати інформацію про зміни, що сталися, до закінчення 30-денного терміну з дня опублікування інформації, але не менш як за 10 днів до початку підписки на цінні папери.

Якщо зміни до інформації неможливо внести та опублікувати в зазначений термін, то такі зміни мають також містити відомості про перенесення строків підписки на цінні папери.

Реєстрація змін до інформації про випуск цінних паперів здійснюється реєструвальним органом протягом 15 календарних днів з дати подання відповідних документів.

Для реєстрації змін до інформації про випуск цінних паперів емітент подає до реєструвального органу:

- а) заяву про реєстрацію змін до інформації про випуск цінних паперів у довільній формі;
- б) зміни до інформації про випуск цінних паперів;
- в) протокол рішення загальних зборів акціонерів щодо затвердження змін до інформації чи іншого органу, до компетенції якого віднесено прийняття такого рішення (відповідно до статуту товариства).

Зміни до інформації подаються до реєструвального органу в 2 примірниках, вони повинні бути засвідчені підписами та печатками засновників чи уповноваженої ними особи.

Якщо емітент користується послугами торговця цінними паперами щодо розміщення даного випуску цінних паперів, то зміни до інформації також засвідчуються підписом та печаткою торговця цінними паперами.

Не допускається внесення змін до інформації про випуск цінних паперів щодо зміни типу (виду) та категорії цінних паперів, що пропонуються до розміщення, та обсягів випуску цінних паперів.

Відмова в реєстрації змін до інформації про випуск цінних паперів складається у разі невідповідності поданих документів вимогам законодавства або порушення встановленого порядку прийняття рішення про внесення таких змін.

До реєстрації та опублікування змін до інформації про випуск цінних паперів емітент не має права здійснювати підписку на цінні папери.

Зміни до інформації про випуск цінних паперів після їх реєстрації у відповідному реєструвальному органі повинні бути опубліковані в тих самих органах преси, у яких була опублікована безпосередньо сама інформація.

Згідно з п. 1.2 «Положення про порядок реєстрації випуску акцій відкритих акціонерних товариств та облігацій підприємств», емітент публікує інформацію про випуск цінних паперів після її реєстрації у реєструвальному органі. Зареєстрована інформація публікується у повному обсязі в органах преси Верховної Ради України чи Кабінету Міністрів України або офіційному виданні фондової біржі не менш як за 10 днів до початку підписки на цінні папери. Однак інше правило встановлене ст. 23 Закону України «Про цінні папери і фондову біржу», де вказано, що інформація про випуск акцій, облігацій підприємств, що пропонуються для відкритого продажу, крім реєстрації, підлягає обов'язковому опублікуванню в органах преси Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України і офіційному виданні фондової біржі не менш як за 10 днів до початку передплати на ці цінні папери. Акції, облігації підприємств, що пропонуються для відкритого продажу, допускаються для розміщення не раніш як через 30 днів після опублікування оголошення про їх випуск.

Реєстрація звіту про наслідки підписки на акції відкритого акціонерного товариства здійснюється не пізніше ніж через 15 календарних днів після закінчення строку підписки на акції або після дати її дострокового припинення.

Звіт про наслідки підписки на акції подається до реєструвального органу в двох примірниках; він повинен бути засвідчений підписами та печатками засновників або уповноваженими ними особами і аудитора (аудиторської фірми). Якщо емітент користувався послугами торговця цінними паперами щодо розміщення даного випуску акцій, то звіт про наслідки підписки на акції також засвідчується підписом та печаткою торговців цінними паперами.

При випуску акцій у бездокументарній формі звіт про наслідки підписки на акції також засвідчується підписом та печаткою депозитарію, з яким емітент уклав договір про обслуговування випуску акцій, оформив та депонував тимчасовий глобальний сертифікат випуску цінних паперів.

Для реєстрації звіту про наслідки підписки на акції до реєструвального органу подаються такі документи:

- а) заява про реєстрацію звіту про наслідки підписки на акції;
- б) звіт про наслідки підписки на акції;
- в) примірник друкованого органу з публікацією інформації про випуск акцій;
- г) довідка, засвідчена підписами та печатками уповноважених осіб засновників, з переліком внесків, унесених в оплату за акції, із зазначенням дат та номерів актів прийому-передачі (у разі оплати акцій негрошовими коштами);
- г) копія тимчасового глобального сертифікату випуску акцій, засвідчена підписом та печаткою емітента.

Звіт про наслідки підписки на акції повинен містити інформацію, зазначену в додатку 8 до Положення.

Якщо підписка на акції не відбулась або акціонерне товариство вважається незаснованим, до реєструвального органу подається звіт про наслідки підписки на акції відповідно до вимог цього розділу.

Реєстрація випуску акцій відкритого акціонерного товариства здійснюється не пізніше 60 календарних днів з дати державної реєстрації статуту. Для реєстрації випуску акцій відкрите акціонерне товариство подає до реєструвального органу такі документи:

а) заяву про реєстрацію випуску акцій;

б) протокол або належним чином засвідчену виписку з протоколу установчих зборів у частині:

- затвердження результатів підписки на акції (у разі перевищення або недосягнення оголошеного рівня підписки та в разі прийняття рішення про випуск акцій іншим ніж загальні збори акціонерів, органом товариства) із зазначенням кількості та відсотка голосів осіб, які голосували за прийняття такого рішення;

- затвердження статуту товариства із зазначенням кількості та відсотка голосів акціонерів, що брали участь у зборах, та кількості голосів, які голосували за прийняття такого рішення;

в) нотаріально засвідчену копію статуту емітента;

д) копію свідоцтва про державну реєстрацію акціонерного товариства;

г) копію платіжного доручення про доплату державного мита в сумі відповідної різниці (у разі перевищення фактичного обсягу випуску акцій над запланованим розміром).

Відмова в реєстрації випуску цінних паперів, інформації про випуск цінних паперів або звіту про наслідки підписки на акції *складається у разі:*

а) невідповідності поданих документів вимогам законодавства;

б) порушення встановленого законодавством порядку проведення випуску цінних паперів;

в) виявлення на момент реєстрації порушень порядку скликання та/або проведення загальних зборів акціонерів, на яких прийнято рішення про випуск акцій чи зміну розміру статутного фонду (капіталу) (далі – фонд) акціонерного товариства;

г) проведення підписки на акції з порушенням умов, зазначених в інформації про випуск цінних паперів;

д) неподання або неопублікування у встановленому порядку регулярної інформації (звітності) емітента цінних паперів у випадках, передбачених законодавством;

е) прийняття уповноваженою особою реєструвального органу або судовими органами рішення про зупинення обігу (розміщення) цінних паперів, яке є чинним на момент реєстрації, у порядку, передбаченому законодавством.

Інші причини не можуть бути підставами для відмови в реєстрації випуску цінних паперів, інформації про випуск цінних паперів або звіту про наслідки підписки на акції.

Повідомлення про відмову в реєстрації випуску цінних паперів, інформації про їх випуск або звіту про наслідки підписки на акції здійснюється відповідно до встановленого в реєструвальному органі порядку. Повідомлення доводиться до емітентів письмово і має містити правове обґрунтування такої відмови.

У разі відмови в реєстрації випуску цінних паперів, інформації про випуск цінних паперів або звіту про наслідки підписки на акції усі подані документи залишаються в реєструвальному органі..

Після реєстрації випуску цінних паперів емітенту видається свідоцтво, яке є підставою для друкування бланків сертифікатів цінних паперів, якщо цінні папери випускаються у документарній формі.

Якщо цінні папери випускаються у бездокументарній формі, то свідоцтво є підставою для оформлення глобального сертифіката.

2.4. Особливості створення акціонерних товариств у процесі корпоратизації та приватизації

2.4.1 Поняття приватизації та корпоратизації

Відповідно до Закону України «Про приватизацію державного майна» (попередня назва «Про приватизацію майна державних підприємств») від 4 березня 1992 року №2163-12, *приватизація державного майна* – це відчуження майна, що перебуває у державній власності, і майна, що належить Автономній Республіці Крим, на користь фізичних та юридичних осіб, які можуть бути покупцями відповідно до цього Закону, з метою підвищення соціально-економічної ефективності виробництва та залучення коштів на структурну перебудову економіки України.

Об'єктами приватизації, серед інших об'єктів, згідно з ст. 5 Закону України «Про приватизацію державного майна», є акції (частки, паї), що належать державі у майні господарських товариств та інших об'єднань.

Згідно з Указом Президента України 15 червня 1993 р. № 210/93 «Про корпоратизацію підприємств» корпоратизацією є перетворення державних підприємств, закритих акціонерних товариств, більш як 75 відсотків статутного фонду яких перебуває у державній власності, а також виробничих і науково-виробничих об'єднань, правовий статус яких раніше не був приведений у відповідність з чинним законодавством, у відкриті акціонерні товариства. Корпоратизація є одним із етапів приватизації державних підприємств у ситуації, коли акції корпоратизованих підприємств певний час залишаються у власності держави. З іншої сторони, корпоратизація може відбуватися як вид приватизації у ситуації, коли акції корпоратизованого підприємства відразу розміщуються серед покупців відповідно до плану розміщення акцій.

2.4.2. Особливості створення акціонерних товариств у процесі приватизації

Згідно зі ст. 11 Закону України «Про приватизацію державного майна» порядок приватизації державного майна передбачає:

- опублікування списку об'єктів, які підлягають приватизації, у виданнях державних органів приватизації, місцевій пресі;
- прийняття рішення про приватизацію об'єкта на підставі поданої заяви або виходячи із завдань Державної програми приватизації та створення комісії з приватизації;
- опублікування інформації про прийняття рішення про приватизацію об'єкта;
- проведення аудиторської перевірки фінансової звітності підприємства, що приватизується (за винятком об'єктів малої приватизації);
- проведення у випадках, передбачених законодавством, екологічного аудиту об'єкта приватизації;
- затвердження плану приватизації або плану розміщення акцій відкритих акціонерних товариств, створених у процесі приватизації та корпоратизації, та їх реалізацію.

Зрозуміло, що приватизація державних підприємств, орендних підприємств і підприємств із змішаною формою власності можлива лише за умови перетворення їх у відкриті акціонерні товариства (згідно із «Порядком перетворення у процесі приватизації державних, орендних підприємств і підприємств із змішаною формою власності у відкриті акціонерні товариства», що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 11 вересня 1996 р. № 1099 (з наступними змінами та доповненнями). Рішення про таке перетворення та про затвердження статутів відкритих акціонерних товариств, що виникають, приймається на підставі планів приватизації підприємств у десятиденний термін з дня їх затвердження державними органами приватизації щодо державних підприємств, а щодо орендних підприємств і підприємств із змішаною формою власності – державними органами приватизації разом з іншими засновниками (п. 3 вищевказаного Порядку).

Значну частину дій по приватизації державного підприємства шляхом його перетворення у відкрите акціонерне товариство забезпечує комісія з приватизації. Державний орган приватизації протягом місяця з дня прийняття рішення про приватизацію об'єкта затверджує склад комісії з приватизації і встановлює строк подання проекту плану приватизації, який не повинен перевищувати 2 місяців (п. 1 ст. 13 Закону України «Про приватизацію державного майна»). Порядок створення комісії, її склад та повноваження встановлюються відповідно наказу Фонду Державного майна України № 743 від 15 липня 1997 р. «Про затвердження Положення про комісію з приватизації».

Комісія з приватизації здійснює контроль за проведенням інвентаризації майна об'єкта приватизації, розробляє проект плану приватизації об'єкта та подає його на затвердження органу приватизації; оцінює вартість і визначає початкову ціну об'єкта приватизації, розміру статутного фонду господарського товариства та розробляє акт оцінки, або ж забезпечує проведення незалежної оцінки об'єкта, що приватизується тощо.

Проект плану приватизації, який розробляється комісією, повинен містити строки та способи приватизації, початкову ціну об'єкта приватизації, рекомендовані форми платежу тощо. У плані приватизації підприємств передбачається перетворення державного підприємства, а також підприємства із змішаною формою власності (в межах їх статуту) у відкрите акціонерне товариство.

У наступному план приватизації подається до регіональних відділень Фонду державного майна України або його представництвом у районах та містах, які затверджують план приватизації та доводять його до відома заінтересованих осіб. Діяльність комісії припиняється після затвердження плану приватизації (п. 2.1 «Положення про комісію з приватизації»).

На підставі плану приватизації та рішення про перетворення голова правління новоствореного акціонерного товариства виконує дії, необхідні для проведення реєстрації випуску акцій підприємства, що приватизується, згідно з «Положенням про порядок реєстрації випуску акцій відкритих акціонерних товариств, створених із державних підприємств у процесі приватизації та корпоратизації», що затверджене Рішенням ДКЦПФР від 11 квітня 2000 р. № 39.

При перетворенні державних підприємств, орендних підприємств і підприємств із змішаною формою власності у відкриті акціонерні товариства розміщення акцій відбувається через використання способів приватизації, які бувають конкурентними (як правило, використовуються вони) та неконкурентними (альтернативний план приватизації, якщо немає можливості продати об'єкт на конкурентних засадах). Основними конкурентними способами приватизації є аукціон та конкурс.

Продаж об'єктів на аукціоні – це спосіб приватизації, за яким власником об'єкта стає покупець, який запропонував у ході аукціону максимальну ціну.

Продаж об'єктів за конкурсом є способом приватизації, за яким власником об'єкта стає покупець, який запропонував найкращі умови подальшої експлуатації об'єкта (комерційний конкурс), або при рівних фіксованих умовах – найвищу ціну (комерційний конкурс);

Після розміщення акцій новоствореного акціонерного товариства відбувається перехід та оформлення права власності покупця на придбані акції. Згідно з частиною 4 статті 27 Закону України «Про приватизацію державного майна» право власності на приватизований об'єкт переходить до покупця з моменту сплати вартості придбаного об'єкта приватизації. Аналогічне положення міститься у частині 1 ст. 22 Закону України «Про приватизацію невеликих державних підприємств». Після сплати вартості акцій право власності на них реєструється в реєстрі власників іменних цінних паперів чи шляхом перерахування акцій на рахунок покупця в цінних паперах. У випадку документарної форми випуску акцій покупцю видається відповідний сертифікат акцій.

Згідно з п. 7 «Порядку перетворення у процесі приватизації державних, орендних підприємств і підприємств із змішаною формою власності у відкриті акціонерні товариства» збори акціонерів акціонерного товариства, створеного у процесі приватизації згідно із вищевказаним Порядком, скликаються не пізніше як за два місяці з моменту закінчення продажу акцій згідно з планом приватизації, але не пізніше одного року з дати реєстрації відкритого акціонерного товариства.

3. Установчий документ та статутний капітал акціонерного товариства

3.1. Установчий документ акціонерного товариства.

Згідно зі ст. 57 Господарського кодексу України, установчими документами суб'єкта господарювання є рішення про його утворення або засновницький договір, а у випадках, передбачених законом, статут (положення) суб'єкта господарювання.

Згідно зі п. 2 ст. 153 Цивільного кодексу України якщо акціонерне товариство створюється кількома особами, вони укладають між собою договір, який визначає порядок здійснення ними спільної діяльності щодо створення товариства. Також і в ст. 26 Закону України «Про господарські товариства» вказується, що засновники акціонерного товариства укладають між собою договір, що визначає порядок здійснення ними спільної діяльності по створенню акціонерного товариства, відповідальність перед особами, що підписалися на акції, і третіми особами.

Договір про створення акціонерного товариства укладається в письмовій формі, а якщо товариство створюється фізичними особами, договір підлягає нотаріальному засвідченню.

У ст. 4 Закону України «Про господарські товариства» договір про створення акціонерного товариства іменується установчим договором. До прийняття нового Цивільного кодексу України та Господарського кодексу України установчий договір визначався як

один із установчих документів акціонерного товариства. Однак на сьогодні у п. 2 ст. 153 Цивільного кодексу України прямо зазначено, що такий договір не є установчим документом товариства.

Стаття 154 Цивільного кодексу України прямо вказує, що установчим документом акціонерного товариства є його статут. Статут є локальним нормативним актом, який встановлює організаційну структуру, компетенцію, правила діяльності та припинення акціонерного товариства та є обов'язковим до виконання акціонерами та посадовими особами акціонерного товариства.

До змісту статуту акціонерного товариства, як і до змісту статуту будь-якого іншого суб'єкта господарювання, застосовуються вимоги, встановлені п. 4 ст. 57 Господарського кодексу України. Зокрема, *статут суб'єкта господарювання (у нашому випадку – акціонерного товариства) повинен містити* відомості про його найменування, мету і предмет діяльності, розмір і порядок утворення статутного та інших фондів, порядок розподілу прибутків і збитків, про органи управління і контролю, їх компетенцію, про умови реорганізації та ліквідації суб'єкта господарювання, а також інші відомості, пов'язані з особливостями організаційної форми суб'єкта господарювання, передбачені законодавством. У вищевказаній статті зазначається, що статут суб'єкта господарювання може містити й інші відомості, що не суперечать законодавству.

Склад відомостей, що пов'язані із особливостями організаційно-правової форми акціонерного товариства і які повинні бути зазначеними у статуті акціонерного товариства, визначено у ст. 88 Цивільного кодексу України та у п. 2 ст. 154 Цивільного кодексу України. Це відомості про найменування товариства, органи управління товариством, їх компетенція, порядок прийняття ними рішень, порядок вступу до товариства та виходу та виходу з нього. Також додатково зазначаються відомості про розмір статутного капіталу акціонерного товариства, умови про категорії акцій, що випускаються товариством, та їхню номінальну вартість і кількість, права акціонерів, склад і компетенцію органів управління товариством та порядок ухвалення ними рішень. У статуті акціонерного товариства мають також міститися інші відомості, передбачені законом.

Пункт 3 ст. 82 Господарського кодексу України передбачає, що статут акціонерного товариства повинен містити відомості про види акцій, що випускаються, їх номінальну вартість, співвідношення акцій різних видів, кількість акцій, що купуються засновниками, наслідки невиконання зобов'язань по викупу акцій. Ст. 37 Закону України «Про господарські товариства», близька по змісту до вищевказаного пункту Господарського кодексу України, вимагає також вказувати у статуті акціонерного товариства строк та порядок виплати частки прибутку (дивідендів) один раз на рік за підсумками календарного року.

Слід відзначити, що порушення встановлених вимог щодо змісту установчих документів господарського товариства є підставою для відмови у його державній реєстрації (п. 9 ст. 82 Господарського кодексу України).

Статут акціонерного товариства при його створенні затверджується установчими зборами акціонерного товариства, а зміни до статуту вносяться рішенням загальних зборів акціонерів. Підписується статут особами, що визначаються рішенням установчих зборів акціонерного товариства (при створенні акціонерного товариства) чи рішенням загальних зборів акціонерів (при зміні статуту), а підписи таких осіб засвідчуються нотаріально.

3.2. Статутний капітал акціонерного товариства

Чинне законодавство України містить вимогу про обов'язковість формування в акціонерному товаристві статутного капіталу. Така вимога зумовлена тим, що статутний капітал товариства, як зазначено в п. 1 ст. 155 Цивільного кодексу України, визначає мінімальний розмір майна товариства, який гарантує інтереси його кредиторів. Крім цього, статутний капітал слугує для акціонерного товариства інструментом корпоративного самоуправління, оскільки акціонери здійснюють своє право на управління товариством виходячи з кількості належних їм акцій: одна акція дає акціонеру один голос у вищому органі акціонерного товариства (ст. 44 Закону України «Про господарські товариства»).

3.2.1. Розмір та склад статутного капіталу акціонерного товариства

Відповідно до п. 1 ст. 155 Цивільного кодексу України статутний капітал акціонерного товариства не може бути меншим розміру, встановленого законом. Ст. 24 Закону

України «Про господарські товариства» вказує, що «загальна номінальна вартість випущених акцій становить статутний фонд акціонерного товариства, який не може бути менше суми, еквівалентної 1250 мінімальним заробітним платам, виходячи із ставки мінімальної заробітної плати, діючої на момент створення акціонерного товариства».

Для окремих видів акціонерних товариств законодавство України встановлює посилені вимоги стосовно розміру їх статутних капіталів. Такі вимоги встановлюються переважно для банків та інших фінансових установ. Наприклад, згідно з статтею 31 Закону України «Про банки і банківську діяльність» мінімальний розмір статутного капіталу на момент реєстрації банку не може бути менше:

- 1) для місцевих кооперативних банків – 1 мільйона євро;
- 2) для комерційних банків, які здійснюють свою діяльність на території однієї області, – 3 мільйонів євро;
- 3) для банків, які здійснюють свою діяльність на території всієї України, – 5 мільйонів євро.

Перерахування розміру статутного капіталу у гривні здійснюється за офіційним курсом гривні до іноземних валют, встановленим Національним банком України на день укладення установчого договору.

Статутний капітал акціонерного товариства утворюється з вартості вкладів акціонерів, внесених внаслідок придбання ними акцій. Згідно зі ст.13 Закону України «Про господарські товариства», ст. 86 Господарського кодексу України, п.2 ст. 115 Цивільного кодексу України вкладками учасників та засновників господарського товариства можуть бути:

- будинки, споруди, обладнання та інші матеріальні цінності;
- цінні папери;
- права користування землею, водою та іншими природними ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням тощо;
- інші майнові права (включаючи майнові права на об'єкти інтелектуальної власності);
- грошові кошти, в тому числі в іноземній валюті.

Згідно, з п. 3 ст. 86 Господарського кодексу України «забороняється використовувати для формування статутного фонду бюджетні кошти, кошти, одержані в кредит та під заставу».

Вклад оцінений у гривнях, становить частку учасника та засновника товариства у його статутному капіталі. Порядок оцінки вкладів визначається в установчих документах товариства, якщо інше не передбачено законодавством України (ст. 13 Закону України «Про господарські товариства»).

Для деяких видів акціонерних товариств закон може встановлювати специфічні вимоги стосовно складу внесків до статутного капіталу. Для прикладу, ст. 2 Закону України «Про страхування» містить положення про те, що статутні фонди страховиків повинні бути сплачені виключно у грошовій формі. Не більше 25 % від загального розміру статутного фонду страховика може бути сформовано цінними паперами держави, внесеними по їх номінальній вартості. Забороняється використовувати для формування статутного капіталу страховика векселі, кошти страхових резервів, а також кошти, одержані в кредит, в позику та під заставу, а також вносити нематеріальні активи. Інший приклад – згідно зі ст. 32 Закону України «Про банки і банківську діяльність» «формування та збільшення статутного капіталу банку може здійснюватися виключно шляхом грошових внесків. Грошові внески для формування та збільшення статутного капіталу банку резиденти України здійснюють у гривнях, а нерезиденти – в іноземній вільно конвертованій валюті або у гривнях».

Розмір статутного капіталу акціонерного товариства може бути змінений – збільшений або зменшений.

Акціонерне товариство має право збільшувати статутний фонд, якщо всі раніше випущені акції повністю сплачені за вартістю не нижче номінальної. Збільшення статутного фонду здійснюється в порядку, встановленому Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, шляхом випуску нових акцій, обміну облігацій на акції або збільшення номінальної вартості акцій. Правила зміни розміру статутного капіталу акціонерного товариства встановлені «Положенням про порядок збільшення (зменшення) розміру статут-

ного фонду акціонерного товариства», що затверджене Рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 08 квітня 1998 р. № 44 (у редакції рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 16 жовтня 2000 р. № 158).

Джерелом збільшення розміру статутного капіталу акціонерного товариства є додаткові внески (вклади) акціонерів та інших осіб-інвесторів, які укладуть з емітентом договори про придбання акцій у порядку підписки. Також статутний капітал акціонерного товариства може збільшуватися за рахунок реінвестиції дивідендів.

Шляхами (способами) збільшення статутного фонду акціонерного товариства можуть бути збільшення кількості акцій існуючої номінальної вартості або збільшення номінальної вартості акцій. Як вказано у п. 5 «Положення про порядок збільшення (зменшення) розміру статутного фонду акціонерного товариства», збільшення розміру статутного фонду товариства за рахунок додаткових внесків здійснюється шляхом збільшення кількості акцій існуючої номінальної вартості. В свою чергу, збільшення розміру статутного фонду товариства за рахунок реінвестиції дивідендів здійснюється шляхом збільшення номінальної вартості акцій або шляхом збільшення кількості акцій існуючої номінальної вартості і їх розміщення між акціонерами в кількості, пропорційній їх частці в статутному фонді на дату прийняття рішення про емісію акцій.

Якщо статутний фонд відкритого акціонерного товариства збільшується за рахунок додаткових внесків шляхом збільшення кількості акцій, то, згідно з п. 6 вищевказаного Положення, повинна відбутися така послідовність дій:

- а) прийняття рішення про збільшення розміру статутного фонду акціонерного товариства та оформлення протоколу згідно з чинним законодавством України;
- б) реєстрація в Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку інформації про емісію акцій;
- в) публікація інформації про емісію акцій;
- г) оформлення та депонування тимчасового глобального сертифіката (у разі бездокументарної форми випуску акцій);
- г) здійснення підписки на акції та надання звіту до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку про результати підписки на акції;
- д) прийняття загальними зборами акціонерів рішення щодо затвердження результатів підписки на акції (у разі недосягнення або перевищення запланованого рівня підписки та у разі прийняття рішення про збільшення розміру статутного фонду правлінням товариства), а також внесення до статуту товариства змін, пов'язаних зі збільшенням розміру статутного фонду;
- е) реєстрація змін до статуту акціонерного товариства, пов'язаних зі збільшенням розміру статутного фонду;
- е) реєстрація випуску акцій в Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку;
- ж) оформлення та депонування нового глобального сертифіката випуску акцій (у разі бездокументарної форми випуску акцій);
- з) внесення інформації до системи реєстру власників іменних цінних паперів (у разі документарної форми випуску акцій);
- и) виготовлення бланків та видача акціонерам сертифікатів акцій (у разі документарної форми випуску акцій);

Збільшення статутного фонду закритого акціонерного товариства за рахунок додаткових внесків відбувається у подібній послідовності, за винятком етапів реєстрації в Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку інформації про емісію акцій, її публікації, здійснення підписки на акції та надання звіту до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку про результати підписки на акції. Натомість акції додаткового випуску розподіляються серед наперед визначеного кола осіб.

Збільшення розміру статутного фонду акціонерного товариства за рахунок реінвестиції дивідендів (виплати дивідендів акціями) відбувається у спрощеному порядку, оскільки акції розміщуються лише серед акціонерів. Тому інформація про випуск акцій реєстрації не підлягає, відкрита підписка на акції не здійснюється.

Збільшення статутного фонду акціонерного товариства не більш як на 1/3 може бути здійснено за рішенням правління за умови, що відповідні повноваження правління передбачено статутом.

Рішення про зменшення статутного фонду акціонерного товариства приймається у тому ж порядку, що і рішення про збільшення його статутного фонду. Зменшення статутного фонду здійснюється шляхом зменшення номінальної вартості акцій або зменшення кількості акцій шляхом викупу частини акцій у їх власників з метою анулювання цих акцій.

Згідно із п. 18 «Положення про порядок збільшення (зменшення) розміру статутного фонду акціонерного товариства», акціонерному товариству забороняється приймати рішення про зменшення розміру статутного фонду в разі:

а) наявності заперечень кредиторів, у тому числі власників облігацій, на зменшення розміру статутного фонду;

б) якщо попередній випуск акцій не зареєстровано.

При зменшенні статутного фонду його розмір не може бути менше мінімального розміру статутного фонду, визначеного Законом України «Про господарські товариства».

Акціонерне товариство відшкодовує власникові акцій збитки, пов'язані із змінами статутного фонду.

4. Органи управління акціонерним товариством

4.1. Вимоги до системи органів управління товариства як організаційно-правової форми юридичної особи

Згідно з п. 2 ст. 97 Цивільного кодексу України органами управління всіх товариств, як підприємницьких, так і не підприємницьких, є загальні збори його учасників і виконавчий орган, якщо інше не встановлено законом.

Зазначається, що загальні збори учасників товариства мають право приймати рішення з усіх питань діяльності товариства, у тому числі і з тих, що передані загальними зборами до компетенції виконавчого органу.

Рішення загальних зборів приймаються простою більшістю від числа присутніх учасників, якщо інше не встановлено установчими документами або законом.

Рішення про внесення змін до статуту товариства, відчуження майна товариства на суму, що становить п'ятдесят і більше відсотків майна товариства, та про ліквідацію товариства приймаються більшістю не менш як у 3/4 голосів, якщо інше не встановлено законом. Для деяких видів товариств закон встановлює інші вимоги стосовно кваліфікованого голосування (наприклад, для акціонерних товариств – це лише питання внесення змін до статуту та ліквідації, згідно зі ст. 159 Цивільного кодексу України).

Учасник товариства не має права голосу при вирішенні загальними зборами товариства питань щодо вчинення з ним правочину та щодо спору між ним і товариством.

Згідно зі ст. 99 нового Цивільного кодексу України, загальні збори товариства своїм рішенням утворюють виконавчий орган та встановлюють його компетенцію і склад. Виконавчий орган товариства може складатися з однієї або кількох осіб. Члени виконавчого органу можуть бути у будь-який час усунені від виконання своїх обов'язків, якщо в установчих документах не визначені підстави усунення членів виконавчого органу від виконання своїх обов'язків.

4.2. Система органів управління та контролю акціонерного товариства

Структура органів управління акціонерного товариства є найбільш складною порівняно із системами органів управління інших господарських товариств. Для акціонерних товариств характерним є створення такої системи органів управління та контролю:

- вищий орган – це загальні збори акціонерів, тобто представницький орган, до складу якого входять всі акціонери товариства. Якщо статут акціонерного товариства не встановлює інше, власники привілейованих акцій не мають права голосувати на загальних зборах акціонерів (ст. 4 Закону України «Про цінні папери і фондову біржу»);

- контрольний орган – наглядова (або спостережна) рада, яка в період між засіданнями вищого органу контролює діяльність виконавчого органу. На контрольний орган можуть бути перекладені повноваження вищого органу (протокольно чи статутом акціонерного товариства). Створення цього органу не є обов'язковим для всіх акціонерних товариств, окрім акціонерних товариств з кількістю акціонерів понад 50 осіб (ст. 46 Закону «Про господарські товариства»);

- виконавчий орган – здійснює керівництво поточною діяльністю акціонерного товариства та виконує рішення вищого і контрольного органу, винесені в межах повноважень

цих органів. Якщо вищий та контрольний орган завжди є колегіальними, то виконавчий орган може бути і колегіальним (правління, дирекція), і одноособовим (наприклад, директор) – п. 2 ст. 161 Цивільного кодексу України;

- ревізійний орган – це ревізійна комісія, яка здійснює перевірки наявності майна та коштів товариства, законності у розпорядженні активами, дотримання правил та дисципліни розрахунків тощо.

4.3. Вищий орган акціонерного товариства

Загальні збори акціонерів – вищий орган управління акціонерного товариства. Загальні збори акціонерів скликаються не рідше одного разу на рік, якщо інше не передбачено статутом товариства. До компетенції зборів закон відніс найбільш важливі питання діяльності акціонерного товариства.

4.3.1. Компетенція загальних зборів акціонерів

Згідно з ст. 41 Закону України «Про господарські товариства», до компетенції загальних зборів належить:

а) визначення основних напрямів діяльності акціонерного товариства і затвердження його планів та звітів про їх виконання;

б) внесення змін до статуту товариства;

в) обрання та відкликання членів ради акціонерного товариства (спостережної ради);

г) обрання та відкликання членів виконавчого органу та ревізійної комісії;

д) затвердження річних результатів діяльності акціонерного товариства, включаючи його дочірні підприємства, затвердження звітів і висновків ревізійної комісії, порядку розподілу прибутку, строку та порядку виплати частки прибутку (дивідендів), визначення порядку покриття збитків;

е) створення, реорганізація та ліквідація дочірніх підприємств, філій та представництв, затвердження їх статутів та положень;

є) винесення рішень про притягнення до майнової відповідальності посадових осіб органів управління товариства;

ж) затвердження правил процедури та інших внутрішніх документів товариства, визначення організаційної структури товариства;

з) вирішення питання про придбання акціонерним товариством акцій, що випускаються ним;

и) визначення умов оплати праці посадових осіб акціонерного товариства, його дочірніх підприємств, філій та представництв;

і) затвердження договорів (угод), укладених на суму, що перевищує вказану в статуті товариства;

ї) прийняття рішення про припинення діяльності товариства, призначення ліквідаційної комісії, затвердження ліквідаційного балансу.

Повноваження, передбачені пунктами «б», «д», «е», «ї» ст. 41 Закону України «Про господарські товариства» (підкреслено), згідно з вимогами цієї ж статті належать до виключної компетенції загальних зборів акціонерів і не можуть бути передані іншим органам товариства.

Деякі відмінні правила, порівняно з вищевказаними, встановлює новий Цивільний кодекс України. Зокрема, згідно з ст. 159 цього кодексу, до виключної компетенції загальних зборів акціонерів належить:

1) внесення змін до статуту товариства, у тому числі зміна розміру його статутного капіталу;

2) обрання членів наглядової ради, а також утворення і відкликання виконавчого та інших органів товариства;

3) затвердження річної фінансової звітності, розподіл прибутку і збитків товариства;

4) рішення про ліквідацію товариства.

До виключної компетенції загальних зборів статутом товариства і законом може бути також віднесене вирішення інших питань.

Питання, віднесені законом до виключної компетенції загальних зборів акціонерів, не можуть бути передані ними для вирішення іншим органам товариства. Оскільки ст. 159 Цивільного кодексу України є спеціальною статтею, а Цивільний кодекс України прийнятий пізніше Закону України «Про господарські товариства», то при визначенні

питань, що віднесені законом до виключної компетенції загальних зборів акціонерів, слід використовувати положення Цивільного кодексу України.

4.3.2. Порядок скликання загальних зборів акціонерів

Стаття 43 Закону України «Про господарські товариства» встановлює порядок скликання загальних зборів акціонерів. Зокрема, вказується, що про проведення загальних зборів акціонерів держателі іменних акцій повідомляються персонально передбаченим статутом способом. Крім того, загальне повідомлення друкується в місцевій пресі за місцезнаходженням акціонерного товариства і в одному із офіційних друкованих видань Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України чи Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку із зазначенням часу і місця проведення зборів та порядку денного.

Якщо до порядку денного включено питання про зміну статутного фонду акціонерного товариства, то одночасно з порядком денним друкується інформація, передбачена статтею 40 Закону України «Про господарські товариства». Тобто у повідомленні про наступне скликання загальних зборів для вирішення питання про зміни статутного фонду акціонерного товариства повинні міститися:

- а) мотиви, спосіб та мінімальний розмір збільшення або зменшення статутного фонду;
- б) проект змін до статуту акціонерного товариства, пов'язаних із збільшенням або зменшенням статутного фонду;
- в) дані про кількість акцій, що випускаються додатково або вилучаються, та їх загальну вартість;
- г) відомості про нову номінальну вартість акцій;
- д) права акціонерів при додатковому випуску акцій або їх вилученні;
- е) дата початку і закінчення підписки на акції, що додатково випускаються, або їх вилучення;
- є) порядок відшкодування власникам акцій збитків, пов'язаних із змінами статутного фонду.

Повідомлення повинно бути зроблено не менш як за 45 днів до скликання загальних зборів. У разі необхідності може бути зроблено повторне повідомлення в зазначених засобах масової інформації.

Загальні збори акціонерів проводяться на території України, як правило, за місцезнаходженням акціонерного товариства, за винятком випадків, коли на день проведення загальних зборів 100 відсотками акцій товариства володіють іноземці, особи без громадянства, іноземні юридичні особи, а також міжнародні організації.

Будь-який з акціонерів має право вносити свої пропозиції щодо порядку денного загальних зборів не пізніш як за 30 днів до їх скликання. Рішення про включення цих пропозицій до порядку денного приймається виконавчим органом товариства. Пропозиції акціонерів, які володіють більш як 10 відсотками голосів, вносяться до порядку денного обов'язково. Рішення про зміни в порядку денному повинні бути доведені до відома всіх акціонерів не пізніш як за 10 днів до проведення зборів у порядку, передбаченому статутом.

Загальні збори не вправі приймати рішення з питань, не включених до порядку денного.

4.3.3. Кворум та порядок голосування на загальних зборах акціонерів

Загальні збори визнаються правомочними, якщо в них беруть участь акціонери, що мають відповідно до статуту товариства більш як 60 відсотків голосів.

Статтею 42 Закону України «Про господарські товариства» передбачено, що рішення загальних зборів акціонерів приймаються більшістю у 3/4 голосів акціонерів, які беруть участь у зборах, з таких питань:

- а) зміна статуту товариства;
- б) прийняття рішення про припинення діяльності товариства; в) створення та припинення діяльності дочірніх підприємств, філій та представництв товариства.

З решти питань рішення приймаються простою більшістю голосів акціонерів, які беруть участь у зборах.

У Цивільному кодексі України вказано, що рішення загальних зборів акціонерів приймаються більшістю не менш як у 3/4 голосів акціонерів, які беруть участь у зборах, щодо:

- 1) внесення змін до статуту товариства;
- 2) ліквідації товариства.

З інших питань рішення приймаються простою більшістю голосів акціонерів, які беруть участь у зборах.

Як бачимо, новий Цивільний кодекс України не вимагає кваліфікованого голосування з питань створення та припинення діяльності дочірніх підприємств, філій та представництв товариства.

4.3.4. Протокол загальних зборів акціонерів

Протокол загальних зборів акціонерів підписується головою і секретарем зборів і не пізніше як через три робочих дні після закінчення зборів передається виконавчому органу акціонерного товариства.

4.3.5. Періодичність скликання загальних зборів акціонерів

Згідно зі ст. 45 Закону України «Про господарські товариства» загальні збори акціонерів скликаються не рідше одного разу на рік, якщо інше не передбачено статутом товариства.

Позачергові збори акціонерів скликаються у разі неплатоспроможності товариства, а також при наявності обставин, вказаних у статуті товариства, і в будь-якому іншому випадку, якщо цього вимагають інтереси акціонерного товариства в цілому.

Позачергові збори повинні бути також скликані виконавчим органом на письмову вимогу ради акціонерного товариства (спостережної ради) або ревізійної комісії. Виконавчий орган акціонерного товариства зобов'язаний протягом 20 днів з моменту отримання письмової вимоги прийняти рішення про скликання позачергових зборів з порядком денним, запропонованим радою акціонерного товариства (спостережною радою) або ревізійною комісією.

Акціонери, які володіють у сукупності більш як 10 відсотками голосів, мають право вимагати скликання позачергових зборів у будь-який час і з будь-якого приводу. Якщо протягом 20 днів правління не виконало зазначеної вимоги, вони мають право самі скликати збори відповідно до вимог частини першої статті 43 Закону України «Про господарські товариства».

4.4. Контрольний орган акціонерного товариства

Згідно зі ст. 46 Закону України «Про господарські товариства», в акціонерному товаристві з числа акціонерів може створюватися рада акціонерного товариства (спостережна рада), яка представляє інтереси акціонерів у період між проведенням загальних зборів і в межах компетенції, визначеної статутом, контролює і регулює діяльність правління.

4.4.1. Компетенція наглядової (спостережної) ради

Законодавство України узагальнено описує компетенцію наглядової (спостережної) ради акціонерного товариства. У ст. 160 Цивільного кодексу України вказано, що статутом акціонерного товариства і законом встановлюється виключна компетенція наглядової ради. Питання, віднесені статутом до виключної компетенції наглядової ради, не можуть бути передані нею для вирішення виконавчому органу товариства. Наглядова рада акціонерного товариства визначає форми контролю за діяльністю його виконавчого органу.

На практиці питання компетенції спостережної (наглядової) ради конкретизуються кожним акціонерним товариством самостійно у статуті товариства. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку у «Рекомендаціях з найкращої практики корпоративного управління для акціонерних товариств України» рекомендує віднести до виключної компетенції спостережної ради наступні повноваження:

- а) затвердження внутрішніх положень товариства, крім віднесених статутом до виключної компетенції загальних зборів акціонерів;
- б) визначення умов оплати праці членів виконавчого органу;
- в) прийняття рішення про перепродаж або розповсюдження серед працівників викуплених товариством власних акцій;
- г) прийняття рішень про притягнення до майнової відповідальності членів виконавчого органу товариства;
- г) прийняття рішення про укладання акціонерним товариством певних угод;

д) визначення аудитора (аудиторської фірми) товариства та затвердження умов договору, що укладатиметься з ним;

е) оцінка вкладів учасників акціонерного товариства, що вносяться до статутного фонду в іншій ніж грошова формі.

У п. 4.2.2 Рекомендацій зазначається, що доцільно також надати спостережній раді право самостійно скликати позачергові загальні збори акціонерів у разі відмови виконавчого органу скликати збори на вимогу ради.

Статутом акціонерного товариства або за рішенням загальних зборів акціонерів на раду акціонерного товариства (спостережну раду) може бути покладено виконання окремих функцій, що належать до компетенції загальних зборів.

Члени ради акціонерного товариства (спостережної ради) не можуть бути членами виконавчого органу та ревізійної комісії.

4.4.2. Структура наглядової (спостережної) ради

У залежності від структури акціонерів акціонерного товариства, а також від прийнятих в акціонерному товаристві правил формування складу спостережної ради, можливими є декілька варіантів складу цього органу:

а) весь склад спостережної ради обирається акціонерами, які володіють контрольним пакетом акцій акціонерного товариства. В такому випадку всі рішення спостережної ради будуть відповідати волі власників контрольного пакету акцій, безвідносно до волевиявлення меншості;

б) склад спостережної ради формується пропорційно до структури акціонерів акціонерного товариства. В цій ситуації процес прийняття рішень спостережною радою буде носити процес досягнення компромісу, який, очевидно, буде найбільш відповідати інтересам акціонерів в цілому;

в) у випадку впровадження кумулятивного голосування та за умови, що міноритарні акціонери зуміють скористатися цим механізмом, у спостережній раді не буде пропорційного представництва чи абсолютного домінування більшості. Наявність у складі спостережної ради одного чи декількох представників меншості дозволить їм відстоювати інтереси меншості (якщо не постійно, то хоча б у ситуаціях, коли на засіданні спостережної ради буде мінімальний кворум, шляхом голосування чи шляхом блокування прийняття радою рішень, що йдуть всупереч інтересам міноритарних акціонерів). Також можливі ситуації, коли рішення приймаються кваліфікованою більшістю голосів членів спостережної ради чи одноголосно (в цій ситуації виростає значення делегатів міноритарних акціонерів в спостережній раді). Однак механізм кумулятивного голосування при обранні спостережної ради чинним законодавством України не передбачений і міститься лише у проекті Закону України «Про акціонерні товариства».

4.5. Виконавчий орган акціонерного товариства

Виконавчим органом акціонерного товариства, який здійснює керівництво його поточною діяльністю, є правління або інший орган, передбачений статутом (ст. 47 Закону України «Про господарські товариства»).

У ст. 161 Цивільного кодексу України вказується, що виконавчим органом акціонерного товариства, який здійснює керівництво його поточною діяльністю, є правління або інший орган, визначений статутом. Виконавчий орган вирішує всі питання діяльності акціонерного товариства, крім тих, що віднесені до компетенції загальних зборів і наглядової ради товариства. Виконавчий орган є підзвітним загальним зборам акціонерів і наглядовій раді акціонерного товариства та організовує виконання їхніх рішень. Виконавчий орган діє від імені акціонерного товариства у межах, встановлених статутом акціонерного товариства і законом. Виконавчий орган акціонерного товариства може бути колегіальним (правління, дирекція) чи одноособовим (директор, генеральний директор).

Найчастіше формується колегіальний виконавчий орган акціонерного товариства, а саме правління. Правління вирішує всі питання діяльності акціонерного товариства, крім тих, що належать до компетенції загальних зборів і ради акціонерного товариства (спостережної ради). Загальні збори можуть винести рішення про передачу частини належних їм прав до компетенції правління.

Правління підзвітне загальним зборам акціонерів і наглядовій раді акціонерного товариства (спостережній раді) та організує виконання їх рішень.

Роботою правління керує голова правління. Відповідно до ст. 48 Закону «Про господарські товариства» голова правління акціонерного товариства вправі без довіреності здійснювати дії від імені товариства. Інші члени правління також можуть бути наділені цим правом згідно із статутом. Головою та членами правління товариства можуть бути особи, які перебувають з товариством у трудових відносинах.

4.6. Ревізійна комісія акціонерного товариства

Господарсько-фінансову діяльність правління акціонерного товариства контролює ревізійна комісія. Правове становище ревізійної комісії акціонерного товариства визначене у ст. 49 Закону України «Про господарські товариства», де вказано, що контроль за фінансово-господарською діяльністю правління акціонерного товариства здійснюється ревізійною комісією, яка обирається з числа акціонерів.

Членами ревізійної комісії не можуть бути члени правління, ради акціонерного товариства (спостережної ради) та інші посадові особи.

Порядок діяльності ревізійної комісії та її кількісний склад затверджуються загальними зборами акціонерів згідно із статутом товариства.

Перевірки фінансово-господарської діяльності правління проводяться ревізійною комісією за дорученням загальних зборів, ради акціонерного товариства (спостережної ради), з її власної ініціативи або на вимогу акціонерів, які володіють у сукупності більш як 10 відсотками голосів. Ревізійній комісії акціонерного товариства повинні бути подані всі матеріали, бухгалтерські або інші документи і особисті пояснення посадових осіб на її вимогу.

Ревізійна комісія доповідає про результати проведених нею перевірок загальним зборам акціонерного товариства або раді акціонерного товариства (спостережній раді).

Члени ревізійної комісії вправі брати участь з правом дорадчого голосу у засіданнях правління.

Ревізійна комісія складає висновок по річних звітах та балансах акціонерного товариства. Без висновку ревізійної комісії загальні збори акціонерів не вправі затверджувати баланс.

Ревізійна комісія зобов'язана вимагати позачергового скликання загальних зборів акціонерів у разі виникнення загрози суттєвим інтересам акціонерного товариства або виявлення зловживань, вчинених посадовими особами.

Як правило, члени ревізійної комісії працюють на громадських засадах, а до складу цього органу обираються представники мажоритарних акціонерів, або ж акціонери – фізичні особи, найбільш зацікавлені в ефективному контролі за використанням активів акціонерного товариства.